

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Олег Вікторович КРАВЧУК,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права,
заступник начальника центру —
начальник відділу криміналістичної експертизи
Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
при УМВС України в Хмельницькій області (м. Хмельницький),
вул. Молодіжна, 12, Хмельницький, 29018,
olega_kravchuk@mail.ru

Віталій Володимирович АРЕШОНКОВ,

кандидат юридичних наук,
провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної міліції
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів слідства та кримінальної міліції
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ),
пл. Солом'янська, 1, Київ-ДСП, 03035,
areshonkov@ukr.net

УДК 343.13 : 343.98

ПРОЦЕСУАЛЬНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ СТАТУСУ КЕРІВНИКА СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ УСТАНОВИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Розглянуто проблемні питання щодо регламентації статусу керівника судово-експертної установи у кримінальному процесі, а саме: наголошується на тому, що на сьогодні статус керівника судово-експертної установи в кримінальному процесуальному законодавстві України не визначений. Обґрунтовано необхідність законодавчо визначити статус такого суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності шляхом закріплення конкретних його повноважень. На основі порівняльного аналізу поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених у галузях кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи окреслено найбільш важливі права, обов'язки та певні заборони керівника судово-експертної установи, які необхідно передбачити на законодавчому рівні та які викликають найбільші дискусії серед науковців і практиків. Розкрито власну позицію з цього приводу та надано конкретні пропозиції з удосконалення тексту законопроекту "Про судово-експертну діяльність" та чинного кримінального процесуального законодавства України.

Ключові слова: експерт, експертизи, керівник, судово-експертна установа, організація експертної діяльності.

Нині у кримінальному процесі серед невирішених проблем теоретико-прикладного характеру залишається проблема відсутності в чинному кримінальному процесуальному законодавстві окремих норм щодо статусу керівника судово-експертної установи та його повноважень. Їх визначення на сьогодні зумовлено потребами практики організації та безпосереднього проведення судових експертиз у кримінальних провадженнях, адже саме керівник судово-експертної установи відіграє важливу роль у її діяльності та функціонуванні.

Вирішенню вказаної проблеми, а також інших проблем щодо організації судово-експертної діяльності присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених-процесуалістів та криміналістів, серед яких — Т. В. Аверьянова, А. Р. Белкин, А. І. Вінберг, Л. М. Головченко, В. Г. Гончаренко, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, П. І. Репешко, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, Е. Б. Сімакова-Єфремян, О. В. Хомутенко, М. Л. Цимбал, А. С. Червинський, В. Ю. Шепітько, О. Р. Шляхов, М. Г. Щербаковський, Н.П. Яблоков та інші.

У різний час вчені неодноразово наголошували на необхідності законодавчого врегулювання питань, пов'язаних із повноваженнями керівника судово-експертної установи в Україні. Їх зусиллями було створено серйозне теоретичне та методологічне підґрунтя для сучасних і майбутніх наукових розробок. Проте нині, коли наразі актуальним є питання вдосконалення існуючого законодавства щодо здійснення кримінального судочинства в Україні та реформування правоохоронної системи в цілому, існує необхідність акцентування уваги на необхідності вирішення й вказаної вище проблематики.

Метою статті є визначення процесуального статусу керівника судово-експертної установи в кримінальному процесі, обґрунтування його законодавчого закріплення, а також окреслення основних повноважень керівника такої установи.

У новому Кримінальному процесуальному кодексі України (далі — КПК України) передбачаються різні суб'єкти проведення судових експертиз. Так, згідно зі ст.ст. 242–244 КПК України на стадії досудового розслідування для проведення експертизи залучається експерт, а ст. 332 КПК України передбачено, що під час судового розгляду суд має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експертові або експертам [1, с. 619–626; 2, с. 45–48].

Хоча у ст.ст. 242–244 КПК України експертні установи як такі не передбачені, однак експерти, які залучаються для проведення експертиз, по суті, обов'язково є співробітниками таких установ. Пояснюється це тим, що згідно із Законом України “Про судову експертизу” судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз, які в більшості випадків і проводяться у кримінальних провадженнях, здійснюється виключно державними спеціалізованими установами.

Якщо експертиза проводиться в експертній установі, то неминуче з'являється особа керівника такої установи як посередник між особою, яка призначила експертизу, і експертом. Цілком очевидно, що залучення експерта — співробітника державної експертної установи — стороною захисту на договірних умовах також не може бути здійснено без участі керівника установи [3, с. 212].

Тобто у будь-якому випадку в цих правовідносинах діє ще й керівник установи зі своїми правами й обов'язками, які, по суті, мають не тільки адміністративний, а й процесуальний характер. Разом з тим у чинному КПК України, на відміну від ст. 198 КПК 1960 р., жодної вказівки на особу такого суб'єкта немає, хоча для порівняння щодо керівника органу досудового розслідування такі вказівки містяться у п. 8 ст. 3 та ст. 39 чинного КПК України.

Одним із варіантів пояснення такої ситуації може бути те, що тривалий час окремими процесуалістами і криміналістами висловлювалась думка, згідно з якою керівник судово-експертної установи не є учасником кримінального судочинства, а його процесуально-правовий статус повністю залежить від органу або особи, яка призначила судову експертизу, а також про те, що керівник експертної установи діє як посадова особа, а не як суб'єкт процесу.

У зв'язку з цим, більшість існуючих наукових праць присвячено вивченню саме особи експерта. У них містяться висновки щодо самостійності останнього, наголошується на необхідності розширення прав і обов'язків експерта, їх конкретизації. При цьому керівникові судово-експертної установи відводилася другорядна роль при призначенні та організації виконання судових експертиз.

На нашу думку, така позиція є хибною, оскільки фактично саме керівник установи виконує необхідні організаційні функції, пов'язані з проведенням експертиз безпосередньо експертами, серед яких — прийняття експертиз до виконання, повернення їх з причин, вказаних у КПК України та у відомчих нормативно-правових актах, контроль термінів виконання експертиз і в певній мірі їх якості, організація проведення комісійних або комплексних експертиз експертами ввіреної установи, а також міжвідомчих експертиз, задоволення клопотань як від сторони сторін кримінального провадження, так і від експертів.

Відсутність процесуальної регламентації повноважень керівника судово-експертної установи залишає невизначеним питання їх розмежування на процесуальні та непроцесуальні (адміністративні, господарчі тощо).

Під процесуальними повноваженнями керівника експертної установи розуміється сукупність його прав і обов'язків як учасника кримінально-процесуальної діяльності, що характеризується, як справедливо зазначає Р. Д. Рахунов, тим, що її учасники:

- а) діють на основі кримінально-процесуального закону;
- б) мають певні права й обов'язки;
- в) вступають у кримінально-процесуальні відносини з іншими учасниками процесу [4, с. 19].

Оскільки діяльність керівника пов'язана із організацією проведення експертиз, містить всі зазначені ознаки, то ми вважаємо, що у кримінальному процесуальному законодавстві повинен бути визначений статус такої особи, в тому числі шляхом закріплення його повноважень у цій галузі. На сьогодні такі повноваження в тій чи іншій мірі передбачені тільки відомчими наказами та інструкціями, наприклад, наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5 “Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень і Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень” та наказом МВС від 9 серпня 2012 р. № 691 “Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України”.

Така регламентація повноважень є неприпустимою, оскільки судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи не тільки Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ, а й інших відомств, а саме: Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство оборони України, Служба безпеки України та Державна прикордонна служба України. До того ж в існуючих відомчих нормативних актах межі таких повноважень керівників визначені по-різному, в деяких випадках вони не конкретизовані та потребують систематизації, уточнення й доповнення.

Деякі автори пропонують ввести норми щодо статусу та повноважень керівника судово-експертної установи до чинного КПК України [5, с. 177; 6, с. 18], проте, на нашу думку, не варто перевантажувати новий КПК новими статтями. Такі повноваження потрібно передбачити в окремому законі, яким були б визначені всі особливості судово-експертної діяльності. До речі, такий законопроект під назвою

“Про судово-експертну діяльність” оприлюднений на сайті Міністерства юстиції України з метою його обговорення й отримання зауважень та пропозицій [7; 8].

У цьому законопроекті є окрема стаття — ст. 23 “Керівник державної спеціалізованої експертної установи”, в якій як раз і передбачаються права та обов’язки керівника такої установи. Пропонуємо розглянути окремі положення, які, на нашу думку, потребують свого уточнення.

Зокрема потребує з’ясування низка питань, пов’язаних з призначенням судових експертів.

У випадку, коли в постанові, ухвалі або заяві на призначення (проведення) експертизи особа експерта не визначається, до речі, як зазвичай і відбувається на практиці, тоді відповідно до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз Міністерства юстиції України керівник експертної установи розглядає отримані матеріали і доручає відповідному структурному підрозділу установи організувати проведення експертизи, при цьому він може або вказати, кому з експертів слід доручити її виконання, або передати вирішення цих питань керівникові підрозділу [9].

Проте така регламентація цього питання не повністю відповідає чинному законодавству, оскільки згідно з положеннями КПК України конкретну особу для проведення судової експертизи можуть визначати суд та сторони кримінального провадження, що в цілому інструкцією не передбачено. З метою усунення цього недоліку авторами законопроекту “Про судово-експертну діяльність” пропонується визначити, що керівник державної спеціалізованої експертної установи має право “доручити проведення судової експертизи судовому експерту або комісії судових експертів керованої ним установи, якщо уповноваженою особою (органом) не визначено конкретних судових експертів” [8].

Окрім цього, необхідно визначити таке: по-перше, чи може керівник судово-експертної установи доручити проведення експертизи іншому експерту, ніж тому, який зазначений у постанові (ухвалі) чи заяві та в яких випадках; по-друге, чи можуть суб’єкти кримінально-процесуальної діяльності, які згідно з КПК наділені правом, залучати експертів, вручати постанови (ухвали, заяви) експерту самостійно, а не через керівника установи, в якій останні працюють. З цього приводу як у кримінальному процесуальному законодавстві, так і у відомчих нормативно-правових актах цієї сфери нічого не зазначається.

Виходячи з цього, взагалі постає питання, чи потрібно на законодавчому рівні передбачати можливість залучення сторонами кримінального провадження або судом конкретного експерта, чи можливо визначати, хто буде проводити експертизу: сам керівник судово-експертної установи, а сторони чи суд тільки визначатимуть таку установу, в якій вона буде проводитись?

Науковці О. Р. Шляхов, і Г. М. Надгорний вважають, що орган, який призначає експертизу в експертну установу, може доручити її конкретному експерту — співробітнику експертної установи, при цьому керівник експертної установи в цих випадках не має права доручати її проведення іншому експерту, а зобов’язаний виконати вказівку слідчого [10, с. 6; 11, с. 46].

Безумовно, згідно з чинним законодавством керівник експертної установи повинен виконувати вказівки слідчого (судді) і доручати виконання експертизи обраному ними експерту, але як бути у тих випадках, коли це з об’єктивних причин зробити неможливо (наприклад, тривале відрядження експерта чи його хвороба)?

Існує думка, що в такому разі керівник експертної установи повинен мати право доручити проведення такої експертизи іншому експерту, який має таку ж експертну спеціалізацію та досвід роботи, що й експерт, який був призначений постановою (ухвалою). При цьому керівник має негайно поінформувати особу, яка призначила експертизу, про неможливість доручення експертизи конкретному експерту і про призначення іншого експерта.

Така пропозиція є досить слушною, проте, на наш погляд, нераціональною, оскільки до того часу доки така інформація дійде до потрібної особи, призначена експертиза буде виконана та направлена (передана) ініціаторові. Однак що робити, коли останній буде з якихось причин не згоден із тим, хто її проводив? До того ж потрібно згадати про низку суб'єктивних причин та особливостей роботи установ, про які особи, що призначають (замовляють) експертизу, знати не можуть: навантаження експертів, їх кваліфікація та спеціалізація (так, у межах одного сектору експерти проводять експертизи за декількома напрямками) тощо.

З приводу безпосереднього вручення постанови (ухвали) експерту І. Л. Петрухін вважає, що у випадках доручення експертизи конкретному співробітникові експертної установи слідчий або суд можуть безпосередньо, а не через керівника експертної установи вручати експерту постанову (ухвалу) про призначення експертизи і проводити її в порядку, передбаченому для проведення експертиз поза експертною установою [12, с. 195]. Ця пропозиція не суперечить процесуальному законодавству, але її не можна визнати правильною з методичної точки зору. Справа у тому, що однією з гарантій правильності й обґрунтованості експертного висновку є відповідний контроль за якістю висновків, який здійснюється керівниками експертних установ, причому такий контроль повинен здійснюватись на декількох рівнях. Окрім цього, матеріали, які надходять на дослідження разом з постановою, відповідним чином реєструються, в тому числі і після проведення дослідження та надання експертного висновку. При призначенні експертизи не через керівника експертної установи такий контроль та реєстрація можуть бути відсутніми, оскільки це питання не передбачене відповідними нормативно-правовими актами.

Для того, щоб не виникала ситуація, коли особа, яка постійно призначає експертизи, буде “співпрацювати” тільки з одним експертом, вказуючи у постановках (ухвалах, заявах) одну й ту саму людину як виконавця дослідження, незалежно від причин такої співпраці (від дружніх відносин цих осіб до фальсифікації доказів у кримінальному провадженні), пропонуємо у КПК України передбачити, що у тих випадках, коли експертиза проводиться державними спеціалізованими експертними установами, для проведення безпосереднього дослідження залучається не конкретний експерт, а доручається керівникові установи, на базі якої буде проводитися експертиза. Конкретного експерта буде призначати керівник установи. Це повинно бути його обов'язком, а не правом, що і необхідно передбачити в майбутньому законі “Про судово-експертну діяльність”.

Однак у такому випадку, коли сторони або суд доручають проведення експертизи не конкретному експерту, а експертній установі, виникає проблема з реалізацією права підозрюваного та обвинуваченого на заявлення відводів, у тому числі й експерту (ст. 42 КПК України). При цьому виникає практичне запитання, яким чином особи, що беруть участь у кримінальному провадженні, будуть знати про особу експерта, якщо в постанові (ухвалі) про призначення експертизи про неї нічого не сказано?

До того, на сьогодні ні в КПК України, ні в Законі України “Про судову експертизу”, ні в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз і Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, ні у Постанові Пленуму Верховного суду України “Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах” не передбачено про необхідність доведення керівником такої експертної установи до відома сторони, яка призначала (замовляла) експертизу або суду, про особу експерта. Така відсутність закріплення цього обов'язку на законодавчому рівні на практиці призводить до порушення прав потерпілого (підозрюваного).

Ми вважаємо, що одним із варіантів вирішення цієї проблеми, а також проблеми суб'єктивного фактора в дорученні керівником проведення експертизи конкретному експерту або їх групі є впровадження в експертних установах

автоматизованої системи розподілу матеріалів між експертами. До речі, подібна система документообігу вже довгий час функціонує у судовій системі нашої країни для розподілу проваджень між суддями.

Процес доручення проведення експертизи може виглядати так: керівник установи або його заступник — начальник відділу експертиз, перевіrivши матеріали та визначивши ступінь складності дослідження та необхідність комісійного чи комплексного його проведення, доручає зареєструвати їх у канцелярії; для реєстрації матеріалів та визначення конкретного виконавця (виконавців) експертизи вихідні дані, в тому числі попередньо визначені начальником, вносяться до автоматизованої системи розподілу матеріалів між експертами, яка в залежності від наявних на певний час експертів та їх реального навантаження у довільному порядку обере безпосередніх виконавців; отримані результати, оформлені у вигляді довідки, одразу видаються особі, яка призначила експертизу або доставила матеріали.

Зрозуміло, що застосування такої системи можливе тільки на центральному (обласному) рівні, оскільки введення такої системи на рівні району є недоцільним, що пояснюється малою кількістю експертів районної ланки.

Одне із важливих питань, що також потребує свого вирішення, є питання контролю з боку керівника за виконанням експертизи та його реагуванням у разі виявлення недоліків проведеного дослідження або помилковості висновків.

З цього приводу в науковій літературі існує багато думок та пропозицій. Так, на думку В. В. Ковальова, керівнику експертної установи треба надати право перевіряти проведення експертного дослідження та давати вказівки про застосування певної методики. А в разі незгоди з висновком експерта — передавати матеріали іншому експерту або групі експертів. Єдиною умовою є згода особи, яка призначила експертизу [13, с. 103]. Цієї ж позиції дотримується і В. М. Абрамова, яка наголошує, що у випадку явної недоброякісності експертного дослідження за погодженням з особою, яка призначила експертизу, керівник повинен мати право усувати експерта від подальшого дослідження та передавати матеріали експертизи від одного експерта іншому, при цьому вказівки керівника повинні даватись у письмовій формі [14, с. 3]. Г. О. Стрілець також пропонує передбачити у КПК України можливість передачі матеріалів від одного експерта до іншого у цьому ж випадку [5, с. 177].

Інші автори, серед яких А. Я. Паліашвілі, вважають, що керівник експертної установи може і не передавати матеріали іншому експерту, а безпосередньо зобов'язати експерта перескласти такий висновок відповідно до вимог процесуального закону та інструкцій про провадження такого виду експертизи. У разі необхідності керівник експертної установи може дати експерту й інші обов'язкові вказівки, що забезпечують повне, всебічне та об'єктивне дослідження [15, с. 274].

Щею іншу думку підтримує А. Р. Шляхов, який зауважує, що керівник може дати вказівки про внесення необхідних змін у висновок, але не має права зобов'язати експерта прийняти певне рішення, анулювати його висновок чи не направити його до суду. У разі ж розбіжності з експертом керівник експертної установи може скликати нараду фахівців для обговорення висновку в колективі чи на вченій раді установи або розширити коло експертів, передавши матеріали декільком спеціалістам з обов'язковим залишенням у складі першого експерта [16, с. 89].

Є й інші точки зору, одна з яких, наприклад, полягає у тому, що у випадку, коли керівник експертної установи не погоджується з висновком експерта, на нього покладається обов'язок направити суду разом з висновком експерта свої зауваження та пропозиції щодо призначення нових експертів.

Досить цікавою є пропозиція А. Р. Белкіна, який стверджує, що керівник експертної установи в разі виникнення розбіжностей з експертом з питання про правильність даного ним висновку фактично призначає повторну експертизу, не маючи на те відповідних повноважень. На його думку, лише у разі законодавчого

закріплення права дачі висновку від імені юридичної особи та покладання відповідальності за його правильність персонально на керівника установи не виникне питання про призначення фактично повторної експертизи [17, с. 224].

Повертаючись до аналізу згаданого вище законопроекту “Про судово-експертну діяльність”, необхідно відмітити, що у частині, якою визначаються обов’язки керівника судово-експертної установи, передбачено, що керівник зобов’язаний “у межах повноважень здійснювати контроль за дотриманням судовими експертами виконавської дисципліни, методичних вимог, нормативно-правових актів з питань організації проведення судових експертиз, правил професійної етики судового експерта” [8]. У той же час у цьому ж законопроекті визначено, що керівнику державної спеціалізованої експертної установи забороняється надавати судовому експерту вказівки, що порушують принцип його незалежності.

На нашу думку, в такому вигляді положення суперечать одне одному, через що виникає питання, яким чином діяти керівнику при виявленні порушення методичних вимог проведення експертизи, якщо будь-яка його вказівка експертові, по суті, може розцінюватись як порушення принципу незалежності останнього? Пояснюватись це може тим, що згідно з КПК України експерт дає висновок від свого імені та несе за нього персональну відповідальність, відповідно і діяти він може на власний розсуд.

До того ж у цьому проекті Закону не передбачено, як повинен діяти керівник у випадку виявлення порушень у проведенні дослідження, недоліків його оформлення та помилкових остаточних висновків. Натомість передбачено тільки право передоручити проведення судової експертизи іншому експерту (комісії експертів) за наявності підстав, передбачених законодавством України. Однак ні в законопроекті, ні в чинному законодавстві таких підстав взагалі не передбачено.

На наш погляд, у законопроекті “Про судово-експертну діяльність” обов’язок з контролю за проведенням експертизи можна сформулювати таким чином: “забезпечити контроль проведених досліджень щодо їх повноти та якості, не порушуючи принцип незалежності експерта” [8]. При цьому формулювання “забезпечити” передбачає, що такий контроль він може здійснювати як особисто, так і доручити своєму заступникові чи начальникові відділу за певним напрямком експертиз та відповідного сектору, оскільки сам він з тих чи інших причин (наприклад, відсутність кваліфікації з певних напрямів, часу на його здійснення) може не мати змоги виконати цей обов’язок. При цьому окремим пунктом потрібно передбачити й певні заборони, однією із яких як раз і буде заборона “давати експерту вказівки, попередньо встановлюючи зміст висновків щодо конкретної судової експертизи”.

Окрім цього, у законопроекті потрібно прописати дії керівника у випадку виявлення порушень процедури проведення дослідження, його оформлення або незгоди з безпосередніми висновками експерта. Як варіант, пропонується така процедура:

1) висновок експерта (повідомлення про неможливість її проведення) розглядається керівником експертної установи або уповноваженою особою (особами) за його дорученням;

2) якщо керівник чи уповноважена ним особа (особи) не погоджується з викладеною у висновку експерта позицією, останньому роз’яснюються причини такої незгоди;

3) у разі, якщо експерт заперечує наведені йому доводи, керівник доручає проведення експертизи комісії експертів, до якої обов’язково включається й експерт, з позицією якого він не згоден.

Експерти зі складу комісії у разі згоди між собою підписують спільний висновок експертизи, а у разі виникнення розбіжностей між членами комісії — складають окремі висновки відповідно до позицій експертів, які надаються особі, що призначала експертизу, разом із пояснювальною запискою щодо цієї ситуації.

Також пропонуємо внести до законопроекту низку інших положень. Так, серед обов'язків керівника потрібно передбачити необхідність повідомлення слідчого про експерта або комісію експертів, яким доручено виконання судової експертизи, у разі наявності вирішення питань щодо відводів, заявлених експертові чи його самовідвід.

Пропонуємо доповнити перелік прав такими повноваженнями:

- 1) подовжувати термін виконання судової експертизи за наявності підстав;
- 2) передавати частину своїх повноважень, пов'язаних з організацією і виконанням судової експертизи, своєму заступникові, а також керівникові структурного підрозділу установи, яку він очолює;
- 3) клопотати перед особою або органом, що призначив судову експертизу, про включення до складу комісії експертів осіб, які не працюють у цій установі, якщо їх спеціальні знання необхідні для дачі висновку.

Відповідно у частині “Керівник не має права”, яку, до речі, теж потрібно включити до тексту законопроекту, передбачити заборону самостійно, без узгодження з органом або особою, що призначила судову експертизу, залучати до її виконання осіб, які не працюють у цій установі.

Таким чином, із вищевикладеного можна зробити такі висновки:

1. На сьогодні статус керівника судово-експертної установи в кримінальному процесуальному законодавстві України не визначений, а його повноваження регламентуються наказами та інструкціями різних відомств, які до того ж містять деякі відмінності.

2. Враховуючи важливу роль керівника судово-експертної установи, такі повноваження необхідно закріпити Законом України “Про судово-експертну діяльність”, у якому окремою статтею передбачити його права, обов'язки та те, що йому заборонено робити.

3. Існуючий проект Закону “Про судово-експертну діяльність” потребує внесення до нього низки обов'язкових уточнень та доповнень, які стосуються, зокрема, порядку залучення конкретного експерта до проведення експертизи, контролю з боку керівника за виконанням дослідження, меж такого контролю та його дій при виявленні недоліків проведеної експертизи або помилковості висновків і багатьох інших питань.

4. Регламентація функцій керівника в законодавстві чітко б визначила його процесуальне положення та сприяла б удосконаленню діяльності судово-експертних установ, що проводять судові експертизи у кримінальних провадженнях.

5. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що, незважаючи на наявність певного обсягу нормативно-правових актів та наукових робіт щодо процесуальної регламентації статусу керівника судово-експертної установи, це питання залишається відкритим та потребує свого подальшого наукового розроблення та вирішення.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар [Текст] : у 2 т. / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. — Х. : Право, 2012. — Т. 1. — 768 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар [Текст] : у 2 т. / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. — Х. : Право, 2012. — Т. 2. — 664 с.
3. Щербаковський, М. Г. Нормативне регулювання використання спеціальних знань у новому Кримінальному процесуальному кодексі України [Текст] / М. Г. Щербаковський, С. О. Торопов // Право і безпека. — 2012. — № 4. — С. 209–213.
4. Рахунов, Р. Д. Участники уголовно-процессуальной деятельности по советскому праву [Текст] : нормативный документ / Р. Д. Рахунов ; Всесоюз. ин-т юрид. наук. — М. : Госюриздат, 1961. — 277 с.

5. *Стрілець, Г. О.* Генезис системи судово-експертних установ в Україні та напрямки їх діяльності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Стрілець Галина Олександрівна. — К., 2009. — 224 арк.
6. *Ковальов, В. В.* Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 “Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза” / В. В. Ковальов. — К., 2008. — 20 с.
7. Повідомлення про оприлюднення Закону України “Про судово-експертну діяльність” [06.08.2013] [Електронний ресурс] Міністерство юстиції України. — URL : <http://www.minjust.gov.ua/43603>.
8. Проект закону про судово-експертну діяльність (текст) [Електронний ресурс] Газета “Закон і Бізнес”. — URL : http://zib.com.ua/ua/print/37641-proekt_zakonu_pro_sudovo-ekspertnu_diyalnist_tekst.html.
9. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз і Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затв. наказом Міністерства юстиції України 08.01.1998 р. № 53/5, у ред. наказу від 26.12.2012 р. № 1950/5 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.
10. *Шляхов, А. Р.* Организация и производство криминалистической экспертизы в СССР [Текст] / А. Р. Шляхов // Теория и практика криминалистической экспертизы. — Вып. 9–10. — М. : Госюриздат, 1962. — С. 85–87.
11. *Надгорный, Г. М.* Процессуальные вопросы автотехнической экспертизы [Текст] / Г. М. Надгорный. — К. : РИО МВД УССР, 1975. — 48 с.
12. *Петрухин, И. Л.* Экспертиза как средство доказывания в советском уголовном процессе [Текст] / И. Л. Петрухин. — М. : Юридическая литература, 1964. — 268 с.
13. *Ковальов, В. В.* Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Ковальов Василь Володимирович. — К., 2008. — 228 арк.
14. *Абрамова, В. М.* Природа нормативно-правових (процесуальних) помилок у діяльності судового експерта [Текст] / В. М. Абрамова // Актуальні проблеми експертології : зб. матер. кругл. столу. — К. : ННПСК НАВС, 2012. — С. 3–6.
15. *Палиашвили, А. Я.* Правовые проблемы экспертизы в советском уголовном процессе [Текст] : дис. ... д-ра юрид. наук / Палиашвили Аполлон Яковлевич. — Тбилиси, 1968. — 880 л.
16. *Шляхов, А. Р.* Процессуальные и организационные основы криминалистической экспертизы : метод. пособ. / А. Р. Шляхов. — М. : ВНИИСЭ, 1972. — 121 с.
17. *Белкин, А. Р.* Теория доказывания [Текст] : научн.-метод. пособ. / А. Р. Белкин. — М. : НОРМА, 1999. — 257 с.

*Рекомендовано до друку кафедрою кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 9 від 28 лютого 2014 року)*

Надійшла до редакції 01.03.2014

Кравчук О. В., Арешонков В. В. Процессуальная регламентация статуса руководителя судебно-экспертного учреждения в уголовном процессе

Рассмотрены проблемные вопросы относительно регламентации статуса руководителя судебно-экспертного учреждения в криминальном процессе, а именно отмечается на том, что на сегодня статус руководителя судебно-экспертного учреждения в криминальном процессуальном законодательстве Украины не определен. Обоснованно необходимость законодательно определить статус такого субъекта криминально-процессуальной деятельности путем закрепления конкретных его полномочий. На основе сравнительного анализа взглядов отечественных и зарубежных ученых в отраслях криминального процесса, криминалистики и судебной экспертизы очерчено наиболее важные права, обязанности и определены запрещения руководителя судебно-экспертного учреждения, которые необходимо предусмотреть на законодательном уровне и которые вызывают наибольшие дискуссии среди научных работников и практиков. Раскрыта собственная позиция по этому поводу и предоставлены конкретные предложения из совершенствования текста законопроекта "О судебно-экспертной деятельности" и действующего криминального процессуального законодательства Украины.

Ключевые слова: эксперт, экспертизы, руководитель, судебно-экспертное учреждение, организация экспертной деятельности.

Kravchuk, O. V.; Areshonkov, V. V. Procedural Regulation Status of the Head of the Forensic Institution in Criminal Proceedings

The article defines the problematic issues regarding the regulation of the status of the head of forensic agencies in the criminal process. The status of the head of forensic agencies in the criminal procedural legislation of Ukraine has not been currently defined. It is stated to define the status of such entity criminal-procedural activity by fixing its specific powers. Based on a comparative analysis of the views of domestic and foreign scholars in the fields of criminal process, criminalistics and forensic expertise the article outlines the most important rights, obligations and prohibitions defined by the head of forensic institutions, which must be provided at the legislative level. The author gives his own opinion on this matter, providing specific suggestions of improving the draft law "On forensic activity" and the current criminal procedural law of Ukraine.

Keywords: expert, expertise, head, forensic expert institution, organization of expert activities.

